

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«GYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

**СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.1 МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТАРИХЫ,
КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ**

1470.	Асылбекова А.А.	Правовое регулирование искусственного интеллекта: зарубежный опыт и перспективы для Казахстана	6308
1471.	Аширбекова А.Б.	Қазақстан Республикасында Ұлттық алдын алу тетігі жүйесі	6314
1472.	Амирова Б.К.	Қазақстандағы жинақтаушы зейнетақы заңнамасының тарихи эволюциясы	6316
1473.	Бейбітұова І.Б.	Медицина қызметкерлерінің құқықтық жауапкершілігі	6319
1474.	Байтерекова К.Б., Ескендерова Г.Т.	Қазақстан Республикасындағы әлеуметтік сақтандыру жүйесінің қазіргі жағдайы	6323
1475.	Егежанова Д.Р.	О влиянии нормативной практики Верховного суда Республики Казахстан на административное судопроизводство	6326
1476.	Есентемирова А.М.	Некоторые вопросы становления законодательства о высшем и послевузовском образовании в Республике Казахстан	6330
1477.	Еркін Ә.	Коррупция и правовые методы борьбы с ней	6340
1478.	Жармаханбетова Б.А.	Права коренных народов и недропользование: проблемы соблюдения и защиты прав при добыче природных ресурсов на их территориях	6345
1479.	Жолдасбек М.Б.	Қазақстан Республикасындағы Конституциялық реформа: өзгерістерді талдау және олардың құқықтық жүйеге әсері	6348
1480.	Жеңіс Е.Е.	Салық заңнамасын жетілдіру мәселелері	6353
1481.	Жанаев Е.А.	Роль морали в правовых решениях и законодательных актах	6357
1482.	Кажтай А.Н.	Қауіпті құқықбұзушылықтардың қоғамға әсері	6360
1483.	Карсибек С.А.	ҚР Алқабилер сотының құқықтық жағдайы және шетел мемлекеттерімен салыстырмалық ерекшеліктері	6364
1484.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6367
1485.	Кошкенбек Б.Б.	Шетелде оқыту бағдарламаларын құқықтық реттелуі	6371
1486.	Қалыбаева А.Ә.	Қазақстандағы жаза қолданудың құқықтық санаға әсері	6377
1487.	Қалқазбек Н.Е.	Қазіргі заманғы құқық саласының өзекті мәселелері мен даму перспективалары	6380
1488.	Маликов Ж.Н.	Қазақстан Республикасының Конституциялық сот институтының қалыптасуы және қызметі	6383

1489.	Маратов А.Б.	Роль юристов защиты прав юридических лиц	6385
1490.	Отыншиева Г.	Құқықтық сана және мәдениеттің арақатынасы	6387
1491.	Роман К.Д.	Законодательные основы обеспечения информационной безопасности детей в Казахстане: вызовы цифровой эпохи	6390
1492.	Сұңғатов С.С.	Цифрландырудың азаматтардың әлеуметтік-экономикалық құқықтарын іске асыруға тигізетін ықпалы	6392
1493.	Салиханов А.Б.	Социальные барьеры реинтеграции бывших заключённых в Казахстане: причины стигматизации и пути преодоления	6396
1494.	Турегелдиев Б.У.	Жоғарғы соттың нормативтік қаулыларының құқықтық алаңдағы ықпалы	6402
1495.	Тәуірғалиева А.Б.	Киберқауіпсіздік: қылмыстардың алдын алу және заңнамалық шаралар	6405
1496.	Табанова Ж.А.	Защита прав женщин: международный аспект	6409
1497.	Тәжі Ә.Т.	Цифровизация прав граждан РК	6413
1498.	Тигай Б.А.	Проблемы налогового правоприменения в РК	6415
1499.	Шоманова К., Ясинова Д.	Адам құқықтарының қорғалуы және заңнамалық реттелуі	6423
1500.	Ібіжан Г.Ә.	Проблемы организации правовой помощи детям с ограниченными возможностями здоровья	6427
1501.	Yagmussova A.F.	The concept and types of social guarantees and the grounds for their provision under labor legislation	6431

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.2 АЗАМАТТЫҚ ЖӘНЕ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ

1502.	Алмагамбетов М.	Кәсіпкерлердің құқықтары мен оның қорғалуы	6436
1503.	Булатова Л.Б.	Жасанды интеллектпен жасалған туындылардың құқықтық мәртебесі	6440
1504.	Ибрашев А.М.	Искусственный интеллект в трудовом праве: перспективы, риски и возможности	6443
1505.	Искаков Р.А.	Правовая природа договора о государственных закупках товаров в Республике Казахстан	6446
1506.	Көбеген А.М.	Әлеуметтік әл-ауқат пен қоғамның өркендеуінің құқықтық аспектілері	6452
1507.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен	6456

		өзекті мәселелер	
1508.	Нургалиева М.Е.	Трудовые права женщин и равенство на рабочем месте. Дискриминация как барьер для экономического прогресса	6459
1509.	Рустами-Кадырбекова Ж.	Ретроспективный анализ правового регулирования в области социального обеспечения	6464
1510.	Сураганова Д.Д.	Правовое регулирование игорного бизнеса в Республике Казахстан	6468
1511.	Третьяк М.В.	Тенденция к сокращению рабочего времени в развитых странах: баланс между производительностью и качеством жизни	6471
1512.	Третьякова Ж.В.	К вопросу имущественных правоотношений родителей и детей по законодательству Республики Беларусь	6475
1513.	Тыныбек кызы А.	Гибкие формы занятости в Казахстане и Кыргызстане: правовое регулирование дистанционной работы и самозанятости	6478
1514.	Тюлегенова А.А.	Правовые аспекты использования земли	6481

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.3 ҚЫЛМЫСТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ТҮЛҒАНЫҢ, ҚОҒАМ МЕН МЕМЛЕКЕТТІҢ МҮДДЕЛЕРІН ҚОРҒАУДЫҢ МЕХАНИЗМІ РЕТІНДЕ

1515.	Азенова С.Р.	Сот сараптамасын тағайындау мен жүргізу: қылмыстық процестегі маңызы және жетілдіру жолдары	6485
1516.	Абдықадыр А.Б.	Қылмыстық әділет жүйесіндегі цифрлық технологиялар мен жасанды интеллект	6488
1517.	Байносерова А.Г.	Қолжазба сараптамасы дәлелдеу құралы ретінде: жаңа әдістер мен шешілмеген мәселелер	6495
1518.	Бахыт І.Б.	Уголовное судопроизводство как механизм защиты интересов личности, общества и государства	6500
1519.	Жакишева Д.К.	Арнайы білім және оларды қылмыстарды тергеу кезінде қолдану нысандары	6504
1520.	Жұмадулла Қ.Ф.	Жасанды интеллект пен криминалистика: қылмысты ашудағы жаңа дәуір	6508
1521.	Маратова А.М.	Понятие судебно-биологической экспертизы и ее значение для установления обстоятельств уголовного дела	6510
1522.	Шариф М.Қ.	Психологиялық портретті құру: сот сараптамасында қолдану тәжірибесі	6514
1523.	Жунусов Д.С.	Совершенствование качества судебных экспертиз: организационно-правовой подход	6517
1524.	Khamidullina R.	Jury Trials in the Criminal Justice System: A Comparative Analysis of the U.S. And	6520

		Kazakhstan Models	
1525.	Киікбай Б.С.	Онлайн алаяқтық қылмыстық құқық бұзушылықтарын тергеп-тексерудің өзекті мәселелері	6523
1526.	Салимжуаров Г.Ф.	Перспективы использования искусственного интеллекта в производстве судебных экспертиз	6528
1527.	Серіктай Н.Ө.	Тергеушінің жеке басының кәсіби-психологиялық сипаттамасы	6531

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.4 ҚЫЛМЫСТЫҚ САЯСАТ ЖӘНЕ ҚЫЛМЫСТЫҚ ЗАҢНАМА: ЗАМАНАУИ СЫН-ҚАТЕРЛЕР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ШЕШУДІҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

1528.	Адильхан Х.Б.	Қылмыс пен жазаның психологиялық қырлары: кінә және жауапкершілік сезімі	6536
1529.	Арзанбекова К.Қ.	Геноцид және оның халықаралық құқықтағы орны	6538
1530.	Ахметжанова А.А.	Правовое обеспечение информационной безопасности Республики Казахстан: вызовы и перспективы	6540
1531.	Айзак А.Ж.	Әлеуметтік факторлар мен экономикалық қысымның қылмысқа ықпалы	6544
1532.	Әжібекова А.Е.	ҚР жасөспірімдер арасындағы буллингке қарсы шаралар мен шетелдік тәжірибе	6546
1533.	Болатбекова А.А.	Қылмыс пен жазаның қоғамдағы әлеуметтік-мәдени ықпалы	6552
1534.	Бөлебай А.Б.	Қазақстан Республикасында кәмелетке толмағандарға қатысты зорлық-зомбылық қылмыстарының алдын алу мәселелері	6555
1535.	Дүйсен Қ.А.	Адам саудасының құрбандарын анықтау және қорғау механизмдері	6563
1536.	Карсибек С.А.	Жыныстық қолсұғылмаулыққа қарсы жасалған қылмыстардың латенттілігі: себептері және шешу жолдары	6566
1537.	Кенеспек Д.М.	Қазақстан Республикасындағы қылмыстардың қайталану себептері мен алдын алу жолдары	6569
1538.	Кийкбай Н.К.	Жалған ақпарат тарату және оның қылмыстық-құқықтық салдарлары: ақпараттық кеңістікте қауіпсіздік пен жауапкершілік мәселелері	6572
1539.	Кожанова Д.Р.	Реформа уголовного законодательства Республики Казахстан: анализ реализации положений концепции УК 2014 года через призму десятилетнего опыта	6575
1540.	Көбейсін Ө.Т.	Кінә мен оның қос нысаны: қазіргі қылмыстық құқықтағы ерекшеліктер мен проблемалар	6578
1541.	Койчубекова А.А.	Уголовная ответственность за	6580

		насильственные действия сексуального характера	
1542.	Қабдылова А.Қ.	Кибербуллингтың алдын алудың құқықтық мәселелері	6585
1543.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6590
1544.	Орынбай Ш.А.	Кәмелетке толмағандардың қылмыстық жауапкершілігі	6593
1545.	Сайлаубек М.Ж.	Қылмыстық құқықтағы өзін-өзі қорғау шегінің әлеуметтік және құқықтық аспектілері	6597
1546.	Төрехан А.Ә.	Тұрмыстық зорлық-зомбылық; қылмыстық жауаптылық және әділ жаза тағайындау мәселелері	6600
1547.	Тюлегенова А.А., Куатова Р.Е.	Совершествование превентивных мер в рамках реализации антикоррупционной политики в РК	6607

СЕКЦИЯ БӨЛІМІ 10.5 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖАРИЯ ҚҰҚЫҚ: ЖАҢА ҚАУІП-ҚАТЕРЛЕР ТЕГЕУРІНДЕРІ

1548.	Алиев Е.	Правовое регулирование международных железнодорожных перевозок в Республике Казахстан	6611
1549.	Аршабаева Р.С.	Заманауи құлдықпен күрестегі халықаралық құқықтың тиімділігі мен мәселелері	6616
1550.	Данияр Ә.А.	Роль международных организаций в урегулировании вооруженных конфликтов	6620
1551.	Кабдрахманов А.Е.	Анализ правового регулирования защиты прав трудовых мигрантов: опыт Казахстана и России в контексте международных стандартов	6626
1552.	Qodirova T.R.	The role of the United Nations High Commissioner for refugees in protecting refugee rights	6631
1553.	Медетова М.Б.	Азаматтық авиациядағы алғашқы халықаралық қауіпсіздік стандарттары: пайда болу және тарихи негіздері	6634
1554.	Мыктыбаева Д.А.	Регулирование вопросов трудовой деятельности трудящихся-мигрантов в международных соглашениях Республики Казахстан	6640
1555.	Мырзаханов Ә.Е.	Қазақстан Республикасындағы ресми наградалар жүйесі: толықтырулар мен өзекті мәселелер	6645
1556.	Рублевский А.А.	Этическая дилемма статуса эмбриона	6648
1557.	Тулеген А.С.	Правовые проблемы назначения и исполнения наказания в деятельности международных уголовных трибуналах ad hoc	6652

**10.6 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ КОММЕРЦИЯЛЫҚ АРБИТРАЖ ЖӘНЕ ЦИФРЛАНДЫРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЖЕКЕ ҚҰҚЫҚ**

1558.	Акынов Д.М.	Правовые механизмы обеспечения исполнения обязательств государствами-членами ЕАЭС	6657
1559.	Ануарбек А.	Применение блокчейн-технологий в международном коммерческом арбитраже: правовые вызовы и перспективы	6661
1560.	Жаксылыков К.К.	Особенности правового регулирования отношений, возникающих из международного договора купли-продажи товаров	6665
1561.	Каримова Ф.Х.	Защита персональных данных в международном частном праве	6669
1562.	Мирзоева М.М.	К вопросу о сущности деловой репутации	6675
1563.	Раджабов М.Д.	Трудовые права иностранных граждан в международном частном праве	6679

10.7 ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰҚЫҚ ЖӘНЕ БҰҰ-НЫҢ ТҰРАҚТЫ ДАМУ МАҚСАТТАРЫ

1564.	Ануарбек А.	Международное экологическое правосудие: теоретические основы и практические аспекты	6683
1565.	Burieva M.S.	The role of international organizations in regulating the use of water resources of transboundary rivers and lakes	6687
1566.	Nasreddinzoda N.	The role of regional organizations in achieving the SDGs: international legal aspects	6691
1567.	Шалгымбаева А.Н.	Комиссия международного права ООН: регулирование экологических аспектов вооруженных конфликтов	6693

СЕКЦИЯ 11**АРХИТЕКТУРА И СТРОИТЕЛЬСТВО****ПОДСЕКЦИЯ 11.1 СТРОИТЕЛЬСТВО**

1568.	Аманжолова Ш.Ф.	Қарқынды құрылыс жағдайындағы Астана қаласының жер асты сулары деңгейінің өзгерісін болжау	6698
1569.	Батирбекова А.Т.	Численное моделирование работы стены в грунте с распорной системой в условиях плотной застройки	6702
1570.	Бекетов Д.Н.	Энергоэффективность в строительстве: симуляция влияния ориентации зданий на потреблении энергии в Астане	6707

Секция бөлімі 10.3 Қылмыстық сот ісін жүргізу тұлғаның, қоғам мен мемлекеттің мүдделерін қорғаудың механизмі ретінде.

УДК 343.9

СОТ САРАПТАМАСЫН ТАҒАЙЫНДАУ ЖӘНЕ ЖҮРГІЗУ: ҚЫЛМЫСТЫҚ ПРОЦЕСТЕГІ ЖЕТІЛДІРУ МӘНІ МЕН ЖОЛДАРЫ

Азенова С.Р.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университеті
«7М04209 – Сот сараптамасы» білім беру
бағдарламасы бойынша магистранты
azenova.sayazhan@mail.ru

Қазіргі заманғы қылмыстық істі дұрыс шешу үшін маңызды фактілерді анықтау үшін қажетті арнайы білімді пайдаланбау мүмкін емес. «Қазақстан Республикасындағы сот-сараптама қызметі туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 1-бабына сәйкес сот сараптамасы - бұл істі шешу үшін маңызы бар мән-жайларды анықтау мақсатында арнайы ғылыми білімдер негізінде жүргізілетін қылмыстық, азаматтық немесе әкімшілік істің материалдарын зерттеу [1].

«Сараптама» сөзі мемлекет қызметінің барлық салаларында кеңінен қолданыла бастады. Ғылыми, ресми дереккөздерде, мерзімді басылымдарда «сараптама» және «сот сараптамасы» ұғымдары кездеседі [2]. Арнайы білімді қолдану туралы зерттеулерге арналған жұмыстардың авторлары бұл ұғымдарды әрдайым ажырата бермейді, олардың сот шешімін немесе үкімін шығару үшін қажетті фактілерді анықтаудағы дәлелді маңыздылығын талдаумен шектеледі.

Барлық жағдайларда сараптама зерттеу жүргізу қажеттілігін болжайды және бұл зерттеулер әрқашан қолданбалы болып табылады. Сараптаманың мақсаты - материалдық әлем объектілерінің қасиеттеріне, құбылыстарға, фактілерге кәсіби баға беру. Қоршаған шындықтың қандай нақты қасиеттерін бағалау керек, бұл қызмет саласына және зерттеудің міндетіне байланысты. Сараптамамен ғылыми сипаттағы жетістіктерге байланысты міндеттерді шешу мүмкін емес, олар жаңа білім алу үшін жүргізілмейді, дегенмен сараптамалық зерттеулер барысында ғылыми жетістіктерге жатқызылуы мүмкін ғылым үшін жаңа деректерді алу мүмкіндігі жоққа шығарылмайды. Кез-келген сараптама ревизиялық сипатта болады, мысалы, оның көмегімен объектінің сапасы, тауардың елде қабылданған стандарттарға сәйкестігі немесе тауарларда зиянды заттардың болмауы және т. б. тексеріледі.

Сараптаманың көмегімен мемлекеттік басқару органдары өздерінің бақылау функцияларын объективті және сенімді іске асыруға мүмкіндік алады. Қазіргі технократиялық қоғамдастықта сараптамасыз мемлекеттік органдардың өз өкілеттіктерін тиісті түрде орындауы туралы сөз бола алмайды. Мемлекеттік органдардың өз функцияларын сараптамасыз жүзеге асыруы көп жағдайда формальды болып табылады. Сот сараптамасы зерттеудің ғылыми әдістеріне негізделген дәлелдемелердің ерекше түрі болып табылады. Сараптаманы тағайындау және жүргізу қылмыстық іс жүргізу заңнамасының нормаларын қатаң сақтауды талап етеді, өйткені сот шешімінің әділдігі көбінесе сараптамалық қорытындының объективтілігі мен сенімділігіне байланысты. Қазақстанда сот сараптамасының құқықтық базасы қылмыстық іс жүргізу кодексімен (ҚР ҚПК), сондай-ақ «Сот сараптама қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңымен регламенттеледі. ҚІЖК сәйкес

сараптама тағайындау үшін арнайы білімді талап ететін мәселелердің болуы негіз болып табылады. Сараптама сотқа дейінгі тергеу сатысында да, сотта да тағайындалуы мүмкін [3].

Сот практикасында кейде сараптамаларды тағайындау қажеттілігі туындайды: құрылыс-тауар, құрылыс-техникалық сараптамалар. Құрылыс-тауар сараптамасы құрылыс материалдарының сапасын, пайдаланылатын материалдардың құнын, материалдардың физикалық тозуын ескере отырып, құнын, аяқталмаған ғимараттардың, құрылыстардың құнын және т. б. анықтау үшін жүргізіледі. Құрылыс-техникалық сараптама құрылыс барысында құрылыс нормалары мен ережелерінің талаптарын, жобалау құжаттамасының талаптарын бұзу фактілерін, пайдалану барысында бұзушылықтарды, ғимараттың, құрылыстың бұзылу механизмін анықтау және т. б. үшін тағайындалады. Аталған сараптамалардың рұқсат беру жүйесіне қатысы жоқ, оларды тағайындау және жүргізу әкімшілік іс жүргізіліп жатқан немесе азаматтық іс қозғалған немесе ғимараттар, құрылыстар салу барысында немесе оларды пайдалану кезінде жасалған қылмыстық әрекеттерді тергеу туралы кез келген оқиғаларды қарауға байланысты. Сараптаманың соңғы екі түрі, әдетте, сотқа жатады. Егер азаматтық немесе қылмыстық істерді қарау кезінде сметаның негізділігін белгілеу, жұмыстардың құнын айқындау, тұрғызылған конструкцияның талап етілетін нормативтерге, жобалау құжаттамасына және көрсетілген сараптамалардың нысанасына сәйкес келетін басқа да мән-жайларға сәйкестігі қажеттігі туындаса, жоғарыда аталған сараптамаларға жатады.

Қылмыстық істерде сараптаманың келесі түрлері жиі кездеседі:

- Криминалистикалық (дактилоскопиялық, трасологиялық, баллистикалық);
- Сот-медициналық (дене жарақаттарының сипаты мен дәрежесін, өлімнің себебін анықтау);
- Психологиялық-психиатриялық (күдіктінің ақыл-есін бағалау);
- Фоноскопиялық және бейнетехникалық (аудио және бейнежазбаларды талдау);
- Экономикалық және бухгалтерлік (қаржылық құжаттарды талдау, ұрлықты анықтау).

Бұл сараптамалардың әрқайсысы арнайы білімді ғана емес, сонымен қатар зерттеу жүргізудің нақты әдістемелерін сақтауды талап етеді.

Сараптама тағайындау тергеушінің, анықтаушының немесе судьяның қаулысымен жүзеге асырылады. Қаулыда: тағайындау негіздері, зерттеу объектісі, сарапшыға сұрақтар, таңдалған сараптама ұйымы немесе нақты сарапшы туралы мәліметтер көрсетілуі керек [4].

Сараптама жүргізу рәсімі мынадай кезеңдерді қамтиды:

1. Материалдарды алу және қабылдау;
2. Сарапшыны қаулымен және зерттеу объектілерімен таныстыру;
3. Зерттеу жүргізу;
4. Қорытынды жасау және беру.

Процестің тараптары (қорғау және айыптау) сараптамаға қатысуға, қосымша немесе қайталама сараптамалар тағайындау туралы өтінішхаттар мәлімдеуге құқылы.

Сараптамалық қорытынды маңызды дәлелдердің бірі болып табылады. Ол тергеудің немесе қорғаудың дәлелдерін растауы да, жоққа шығаруы да мүмкін. Мысалы, сараптама нәтижелері бойынша айыпталушының әрекеттері мен туындаған салдарлар арасында себеп-салдарлық байланыстың болуы немесе болмауы анықталуы мүмкін. Сот сараптамасы тергеудің объективтілігі мен толықтығына ықпал етеді, судьялар мен тергеушілерге, әсіресе техникалық, медициналық немесе психологиялық аспектілерге қатысты істерде салмақты және негізделген шешімдер қабылдауға көмектеседі. Сондай-ақ, сараптаманың маңыздылығына қарамастан, тәжірибеде келесі мәселелер бар:

- Сараптама мекемелерінің материалдық-техникалық базасы жеткіліксіз;
- Білікті сарапшылардың тапшылығы;

- Сараптама жүргізу мерзімдерін кешіктіру;
- Сарапшыға сұрақтар қоюға ресми көзқарас;
- Сараптаманың кейбір түрлерінде бірыңғай әдістемелердің болмауы.

Бұл мәселелерді шешу үшін төмендегідей міндеттер атқарылуы қажет:

- ✓ Зертханалардың техникалық жабдықталуын жаңарту;
- ✓ Шетелдік тағылымдамаларды қоса алғанда, сарапшылардың біліктілігін арттыру;
- ✓ Процесті автоматтандыру үшін цифрлық платформаларды енгізу;
- ✓ Сараптама жүргізудің бірыңғай стандарттарын әзірлеу және бекіту;
- ✓ Сараптамалық қорытындылардың сапасын бақылауды күшейту.

Қорыта айтқанда, сот сараптамасы жиналған дәлелдемелердің дұрыстығы мен объективтілігін қамтамасыз ете отырып, қылмыстық процесте шешуші рөл атқарады. Сот сараптамасы дәлелдемелік базаның дұрыстығы мен ғылыми негізділігін қамтамасыз ете отырып, қылмыстық сот ісін жүргізудің ажырамас бөлігі болып табылады. Оның маңызы әсіресе күрделі және көп қырлы істер жағдайында артады, мұнда арнайы білімді қолдану қажет. Сараптаманы дұрыс және уақтылы тағайындау іс бойынша объективті шындықты анықтауға ғана емес, сонымен қатар сот қателіктерінің алдын алуға, процеске қатысушылардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауға мүмкіндік береді. Қол жеткізілген нәтижелерге қарамастан, сот-сараптамалық қызмет жүйесінде жүйелі тәсілді талап ететін шешілмеген проблемалар қалады. Материалдық-техникалық базаны жетілдіру, сарапшылардың кәсіби деңгейін арттыру, цифрлық технологияларды енгізу және сараптамалық әдістемелерді біріздендіру-қылмыстық процесте сараптаманың рөлін нығайтуға ықпал ететін негізгі бағыттар [5].

Сот сараптамасының кешенді дамуы жағдайында ғана қылмыстық сот ісін жүргізудің басты мақсатына — ақиқатты белгілеуге және әділ сот төрелігін қамтамасыз етуге қол жеткізуге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Сот-сараптама қызметі туралы» Қазақстан Республикасының Заңы 2017 жылғы 10 ақпандағы № 44-VI ҚРЗ. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1700000044>
2. Т.В. Сахнова Сот сараптамасы. – М., 1999 – 262 б.
3. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V ҚРЗ. <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000231>
4. Е.И. Галяшина., С.А.Смотров., С.Б.Шашкин. Сот сараптамасының теориясы және практикасы. – 2003 – 151 б.
5. С.Абдолла Қазақстан Республикасында сот сараптамасының қалыптасуы мен дамуы . Сот сараптамасының теориясы мен практикасы. 2020 – 132 б.
6. А.М.Зинин., Н.П.Майлис Сот сараптамасының ғылыми және құқықтық негіздері. М. 2021- 87 б.